DR. VÓKÓ GYÖRGY

A nemzetközi konferencia első napjának zárszava

Kedves Vendégeink, Hölgyeim és Uraim!

A konferencia első napjának hivatalos programja, a nagyszerű előadások sora befejeződött. Az a megtiszteltetés jutott részemül, mint tanácskozást levezető elnöknek, hogy néhány gondolattal összefoglalásként hozzájáruljak az önök által nagyon gazdag elméleti és gyakorlati tartalommal előadottakhoz, rámutatva a közös pontokra.

Úgy látom, hogy a bűnözés elleni küzdelem a maga komplexitásában igyekszik vizsgálni és feltárni az okokat a bűnözés kiküszöbölése érdekében mindenütt. Ebből a szempontból is helyeselhetően mindinkább megfelelő figyelem fordul a szankció végrehajtásának a büntető felelősségre vonás folyamatában betöltött szerepére, s arra, hogy minden büntetés vagy büntetőjogi intézkedés hatékonysága nagymértékben függ a büntetés-végrehajtási szervek tevékenységének színvonalától is. Ha a büntetőjog azzal tudja betölteni társadalmi szerepét, hogy büntet, akkor a büntetés-végrehajtási jog is csak akkor tudja betölteni társadalmi szerepét, amennyiben ezt a büntetést érvényesíti. Úgy kell ezt tennie, hogy eredményes, hatékony legyen, ugyanakkor megfeleljen a jogállamiság követelményeinek is. A tágabb értelemben vett büntetőeljárás, a büntető felelősségre vonás folyamatában egymáshoz szorosan kapcsolódó szakaszokról van szó, melyek közül bármelyik szerepének, így akár a nyomozásnak, a bíróság ítélkezésének, de a szankció végrehajtásának az elhanyagolása is – továbbá az egyes szakaszok közötti kapcsolódás lazulása – az egész folyamat hatásfokát ronthatja le.

A büntető végrehajtó vagy a végrehajtásban közreműködő szervek a bűnelkövetőkkel, a tettesekkel kerülnek kapcsolatba, jogviszonyba, mégpedig büntetés-végrehajtási jogviszonyba, amelyről a délelőtt folyamán esett szó. A büntető felelősségre vonás e szakaszában a tettesre esik már nagyobb figyelem. Jóllehet a büntetési és a büntetés-végrehajtási elmélet filozófiai alaptételei összecsengenek, a konkrét büntetés és annak végrehajtása elemzésénél a különbségek válnak egyre hangsúlyosabbakká.

Közismert tény – itt több olyan országból is vannak, amelyek az Európai Unió tagjai –, hogy az EU-tagállamok büntető igazságszolgáltatási rendszerei nagymértékben különböznek a másikétól. A szabadság, a jog és a biztonság ki-

építése hatékony, szervezett igazságügyi együttműködést igényel, beleértve a schengeni információs rendszer adataihoz való hozzáférést, illetve az igazságügyi hatóságoknak a dublini egyszerűsítés szerinti közvetlen kapcsolatát is. A lojalitás követelményéből adódik, hogy a megkeresett állam haladéktalanul tájékoztatja a megkereső államot. Ezeknek a feladatoknak a megvalósítására gondolva, úgy vélem, még nagyon sok tennivaló áll előttünk.

A jogharmonizáció és gyakorlat megvalósításának ütemét, tartalmát mindenütt komoly mértékben befolyásolta és befolyásolja a bűnözés helyzete is. A bűnözésre adott válasznak tiszteletben kell tartania a büntetőjog és a büntetés-végrehajtási jog társadalmi funkcióját, igazodnia kell ezek hagyományos értékeihez és a jogállamiság megkívánta feltételekhez, azaz az elkövetett cselekmény súlyához igazodó büntetés keretei között csak az individualizációval lehet a speciális prevenció szempontjait érvényesíteni. Ugyanakkor figyelembe kell venni a sértettek szükségleteit, de ugyanakkor a lakossági elvárásokat is, ahogy a legutóbbi EU-határozatban is olvasható.

A jövőt illetően is egyértelművé vált, hogy a büntetőjogi szabadságvesztés és szabadságkorlátozás a társadalom, az egyén és az állam védelme érdekében nem nélkülözhető. A hatékony bűnüldözés, büntetés-végrehajtás viszont az állam kötelezettsége. A privatizáció ez utóbbi téren – amint hallottuk ma délután az egyik előadásban – gazdaságos megoldás. Kontinentális európai tapasztalataink a „francia útnak" nevezett, szűkebb területen érvényesülő módszernek kedveznek inkább, Németországban is ugyanennek a megvalósulását tapasztaltam. Természetesen több országban léteznek alkotmányos aggályok is, amelyeket megfogalmaztak az érvényesülés határait illetően.

A bűnmegelőző hatást lényegesen emelheti az elkövető kilétének felderítése, a szankcionálás elkerülhetetlensége, az eljárás és a végrehajtás foganatba vételének időszerűsége, a szabadságelvonás alkalmazásának célzott – bizonyos elkövetői csoportokkal szemben történő – alkalmazása, amit olaszországi előadónk ma itt be is mutattak számunkra, törvényük módosításának ismertetésekor.

A túlzsúfoltság – amelyet a legtöbb előadó szóvá is tett – és az agresszivitás közötti összefüggés ismert, a börtönlakosság túlnépesedése nemcsak m^2 és m^3 probléma, hanem egy negatív szubkultúra melegágya, a fogvatartottak közötti feszültséget növelő tényező is. Egyrészt az új börtönök építésének programja – számos előadó csodálatos teljesítményekről tájékoztatott bennünket –, másrészt a feltételes szabadságra bocsátásra lehetőségének bővítése is enyhíthet a helyzeten.

Az európai jogharmonizáció mellett számolni kell a gyakorlat közelítésének követelményeivel is. Nem szabad eltűrni, hogy következmény nélkül legyen a normasértés, elmaradjon a végrehajtás; a cselekmény által megbolygatott szabadságkorlátokat és védelmi köröket újból meg kell szilárdítani, mégpedig a hatékonyság érdekében gyorsan és nyilvánosan. A büntetőjog, a büntetőeljárás és a büntetés-végrehajtás koncepciója és szerkezete középpontjában – a tettest és a sértettet tekintve egyaránt – az ember védelmének és tiszteletének kell állnia, melyből levezethető szabadságának korlátja is, amelyet csak annyiban gyakorolhat, és amelynek tiszteletben tartását csak annyiban igényelheti másoktól, amennyiben embertársainak ugyanolyan, és éppúgy tiszteletben tartandó szabadságába és jogaiba nem ütközik.

Az egyes országokban – amint előadóiktól hallhattuk – eltérő a büntetés-végrehajtás feladatköre, így fogalma is. Nem volt szó arról, hogy a magyar büntetés-végrehajtási jog fogalma nagyon széleskörű, sok feladatot egyesít. Napjainkban jelenti

- a fő- és mellékbüntetések (így az alternatív szankciók, amelyek nem járnak szabadságelvonással), a büntetőjogi intézkedések, a büntető eljárási törvényben felsorolt legsúlyosabb jogkorlátozással járó eljárásjogi kényszerintézkedések (őrizet, előzetes letartóztatás, ideiglenes kényszergyógykezelés, házi őrizet) végrehajtását;
- ennek előkészítését és megkezdését;
- a büntető végrehajtáshoz kapcsolódó, valamint külön törvényi rendelkezésekkel hozzácsatolt járulékos végrehajtási feladatokat; (például szabálysértési elzárás, igazságügyi vagyoni követelések, bünügyi és büntetés-végrehajtási nyilvántartás);
- a végrehajtásban közreműködő szervek és személyek feladatait, a végrehajtás hatálya alatt álló személy jogi helyzetét (jogait és kötelességeit), a jogok és kötelességek érvényesítésének módját (külön büntetés-végrehajtási eljárásunk is van), a jogsértő társadalomba visszavezetését, illetve beillesztését.

A magyar büntetés-végrehajtási jog szerves részét képezi továbbá egy több oldalról előremutatóan jól működő jogállami biztosítékrendszer is, benne az Európa Tanács konferenciáin és egyes értekezletein pozitív példaként említett magyar ügyészi törvényességi felügyelet, a bírósághoz fordulási jog, széles büntetés-végrehajtási bírói hatáskör, az emberi jogvédő szerepet betöltő ombudsman, a nemzetközi és a társadalmi ellenőrzés.

Mivel az emberi és állampolgári jogok biztosítása iránti igény ott a legerősebb, ahol az állam a legsúlyosabban korlátozhatja ezeket, a szankciók végrehajtása során szempont a társadalom védelme a bűnelkövetőtől, a törvényeit megsértőtől, de szempont a végrehajtás során azok védelme is a társadalom haragjától, a hatóság egyes megtévedt tagjainak esetleges önkényes eljárásától.

Amely végrehajtási tevékenység nem törvényes, nem váltja ki az állam törvényei iránti tiszteletet sem, s mint ilyen, eleve nem lehet hatékony. Ezért van fontos szerepe az olasz kollégák által említett ellenőrzésnek, felügyeleti tevékenységnek.

A büntetés-végrehajtási jogtól függ a büntetőjogi szankció, az eljárási kényszerintézkedés tartalmát képező és más értékektől, érdekektől való ideiglenes, átmeneti, arányos jogfosztás gyakorlati megvalósulása. Ebből is kitűnik, hogy nagyon fontos a szerepe. A büntetés-végrehajtás akkor tudja betölteni korunkban európai uniós feladatait, ha úgy tud hatékonyan működni, hogy megfelel a jogállamiság követelményeinek.

Valamennyien a fejlődésért, a még korszerűbb és hatékonyabb, a humánumot szolgáló állami és jogi intézményrendszerért munkálkodunk. Kérem, engedjék meg; hogy az első konferencia-nap külföldi előadóinak magas színvonalú, színes szakmai élményt nyújtó előadásait külön is megköszönjem. Emelték a Kriminálexpo nemzetközi szakmai-tudományos tanácskozás büntetés-végrehajtási szekciójának színvonalát. Még egyszer külön köszönet ezért, nagyon sok hasznosítható tapasztalatról, gondolatról hallhattunk útban az Európai Unió felé. Legvégül pedig kívánom, hogy a nap hátralévő részében is érezzék jól magukat.